

OCH JA....: HOE IK MIJ HET OOSTENDE-VAN-TOEN HERINNER

door Jan G. DE BROUWERE

Och ja, ik ben een oude man geworden. Goddank de tachtentig voorbij, - en soms denk ik terug : er zijn goede herinneringen, en ook minder goede. Maar aan Oostende zijn het wel van de betere !

Als kleine jongen ging ik op vakantie aan de kust, met mijn ouders vanzelfsprekend, en vader deed de kust en het hinterland met me af. Maar Oostende had zijn voorkeur.

Een eerste herinnering is die aan de Vindictive. Elk jaar ging papa met me er naar kijken, en hij wees me op de heldenmoed van de bemanning, die wèl wist dat ze maar een kleine kans had ooit Engeland terug te zien : niet 1/10de kans er levend uit te geraken. En die kans kregen ze ! Een jonge midshipman heette SANDFORT, wat voor me belangrijk is : toen ik meer dan een halve eeuw geleden kennis maakte met het meisje (ze is nog steeds een echte Oostendse) met wie ik trouwen zou (in Sint-Jozefkerk), vernam ik dat ze de laatste oorlogsmaanden in de nabijheid van commander SANDFORT doorbracht. Dezelfde SANDFORT die op de Vindictive midshipman was. SANDFORT, die een zeeman was gebleven, werd later vice-consul van Groot Brittannie te Oostende, in de Karel Jansenslaan.

Wanneer ik de Vindictive, gemeerd aan het Ooststaketsel voor het eerst zag, was dat voor de kleine jongen, een soort groen spookschip. Overwoekerd door wieren. Later werd het schoongemaakt, en ik heb daar een foto van bewaard. Tot nu toe.

Van de binnenkant van de Kursaal heb ik maar een vage herinnering : zeer groot, zeer helder, zeer schoon. Veel volk in de namiddag, - maar wat deden die daar wel ? Dat vernam ik pas later.

Ik weet natuurlijk niet hoe de Koninklijke Villa er uitzag. Wel herinner ik me, dat er op de dijk nog eens een dijk was, ook in baksteen, waarboven de Villa zou gestaan hebben. Aan de voet van die dijk stond een soldaat op post, bij een zwart-geel-rood wachthuisje.

Eind augustus 1939 had de Koninklijke Renbaanmaatschappij een overweldigende "nacht van het paard" georganiseerd. Eigenlijk véél meer dan een renbaangedoe. Op het strand, zo ongeveer denk ik rechtover de Koninklijke Villa was er een ring, waar boksmatches op plaats vonden. En dan besepte ik eerst, dat vuistslagen, óók vuistslagen-met-bokshandschoenen geweldig pijn aandoen. Van ver hoorde je de slagen, en ze klonken harder dan in een zaal. Tja, Oostende, dat toen ook een theatergebouw rijk was, én een reeks mooie negentiende eeuwse huizenreeksen, was ook een bokscentrum van internationale reputatie. Op de Torhoutsesteenweg woonde zelfs een wereldkampioen...

De opgeschoten jongeling (poësis- en rethoricastudent) heeft een zeer levendige herinnering aan de hoek van de Vlaanderenstraat en het Wapenplein, daar waar nu een schoenzaak (Mach 3) uitgebaat wordt. Toen was er een café (le Manchester ?) op die hoek. Dat café had tafels en stoelen op het trottoir. Het waren ronde tafeltjes, met een wit marmeren tafelblad. Bij elke tafel twee stoelen. Een bevriende familie woonde toen in Oostende, en de zoon (net zo oud als ik) leidde me rond in "zijn" stad. Wij voelden ons groot, zo wat volwassen; En lijk heren gingen we aan zo een tafeltje aanzitten. En supérieur bestelden we dan "une menthe à l'eau". Wat achtten we ons voornaam !

Later, toen ik studeerde aan de Universiteit, (en zo een student heette toen een "hoogstudent") kwam ik terug naar Oostende. Ik dacht ooit een beroemd historicus te worden (daar is niets van gekomen : ik werd een natuurwetenschapper). De Oostendse Compagnie fascineerde me. Vader had me destijds het hoekhuis Brabantstraat/Capucijnenstraat laten bewonderen, dat de zetel van de O.C. zou geweest zijn, - en de historisch geïnteresseerde bankier vertelde over de financiële, commerciële en politieke perikelen van de Compagnie, én van de lange, lange duur van de reizen naar de Oost.

En zo had ik mij voorgenomen mijn licentiaatsdissertatie (men begon toen al van een "thesis" te spreken) aan de Oostendse Compagnie te wijden. Ik vermoedde dat er te Oostende nogal wat archief over mijn onderwerp zou te vinden zijn, en ik kwam af, naar het bibliotheek- en archiefgebouw. Na afspraak met de leidende ambtenaar, de heer Carlo LOONTIENS. Schriftelijke afspraak natuurlijk : telefoon werd vaak nog niet gebruikt.

Bibliotheek en archief waren ondergebracht in een hoekhuis Louisastraat/Wapenplein, daar waar nu een apotheek staat. Ik werd zéér hartelijk door de heer LOONTIENS onthaald, in een inrichting, echt negentiende-eeuws. Ik bedoel : niet lijk nu het geval is, voor de bevolking voorzien (daar zorgden Davidsfonds, Willemsfonds en parochiebibliotheken voor), - maar voor een klein aantal verlichte amateurs, en soms professionele bezoekers. Ik heb trouwens de indruk dat die bezoekers niet toestroomden ! LOONTIENS, - een innemend man - liet me de bibliotheek bezoeken : ze was waarlijk van onschatbare waarde : hoge rekken tot aan het plafond, lange rekken met mooie bruinlederen banden uit de 17de en de 18de eeuw. Lange rekken met zwarte lederen ruggen van 19de en 20ste eeuwse boeken. Ook enkele postincunabels, maar ik heb geen herinnering aan wiegedrukken. Het archief was helemaal als in de vorige eeuw : groende dozen, bruine pakken, blauwe pakken. Ik kan me bezwaarlijk voorstellen, dat de bommen in 1940 "alles" vernielden, en vraag me dan ook af, waar al het niet-vernielde naartoe ging. Maar dat was in 1934, en toen dacht niemand aan oorlog, en stellig niet aan een vernielende oorlog, - en ikzelf dacht slechts aan het archief van de Oostendse Compagnie.

En dat was een ontgoocheling ! Er lag wel veel, genoeg om een goed stuk geschiedenis van de O.C. op te maken. Maar het gebrek aan een inventaris, én een willekeurige classificering uit het begin van de 19de eeuw maakte het niet toegankelijk voor een licentiaatstudent. LOONTIENS wist vanzelfsprekend dat ik beteuterd was, en hij wilde mij afleiden. Die man was beminnelijk. Ik kan me zijn voorkomen helemaal niet meer voor ogen brengen. Wel dat hij een grijze stofjas droeg, lijk alle bibliothecarissen en archivarissen er toen een droegen, en dat alles er zéér ordentelijk uitzag. Hij toonde me enkele grote perkamenten documenten, en besprak een paar mooi gekleurde geïllustreerde boeken uit de vorige eeuw, - ik denk dat het heraldische folianten waren. Er waren ook, naar ik me herinner véél kaarten en plattegronden : er was er zelfs één waarop hij me toonde dat er midden door de Vleesmarkt (nu heet dat plein Mijnplein) een straat liep, waar ik aan dacht, toen onlangs nog de opgravingen de restanten van een straat aan het licht brachten.

In de namiddag (LOONTIENS had me voor de lunch genodigd in een restaurant op de Dijk) bracht hij me naar het Fort Napoleon. Dat viel mee, en later kwam ik nog eens terug naar dat militair bouwwerk en museum. Het was indrukwekkend voor een aspirant-historicus. Denk eens : 18de eeuwse duinen, batterijen van de "grote (en laatste, dacht men) oorlog", en een fort nog uit de tijd van de keizer der koningen, en een museum in dat fort ! Maar geen museum dat aan de thans geldende museologische normen, zou hebben beantwoord. maar een echt vooroorlogsmuseum, met alles en van alles er in te zien en te bekijken. Zelfs een ceremonieel hoofddekse van een officier van de Pauselijke Zeeaven, en dat riep me het portret op van mijn overgrootvader, die er zo een was geweest. LOONTIENS legde me uit, - en hij had stellig gelijk, - dat dát hoofddekse het model is van de "calotte" van de katholieke hoogstudenten. Och ja : om naar het fort te trekken werd een

kortere weg begaan, - en deels gevaren. LOONTIENS trok naar het Weststaketsel, en in een roeibootje roeide een oude visser ons over de geul, naar het Ooststaketsel, waar ik jaren tevoren de "Vindictive" gemeerd zag.

Ik heb de vriendelijke LOONTIENS niet meer gezien. Studie aan een Belgische en aan een buitenlandse universiteit namen al de tijd in beslag, - en dan brak de oorlog uit. Voor de bibliotheek én voor LOONTIENS was ze rampzalig. Maar meer nog dan BEAUCOURT en VLIETINCK is hij voor mij de personificatie van de geschiedenis van Oostende.

Er zijn nog andere "souvenirs" aan mijn vooroorlogs Oostende. Vb : de heen- en terugvaart Oostende (Westerstaketsel)-Blankenberge (dat toen nog een echt vissershaventje was, - en aan het "Panorama de l'Yser", in een rond gebouw, daar waar nu het voorpleintje van het Stadhuis ligt (en waarvan de flarden in het Kon. Legermuseum hangen). En de gele bakstenen van de Villa Marie-José te Mariakerke, en het (paternalistisch ?) speelplein van de Nationale Bank op de hoek rechtover, - of de reusachtige ingangspoort van het Palacehotel. Van de wereldberoemde renbaan weet ik niet veel meer : het betreden van een lokaal of plaats waar voor geld gespeeld werd paste bij de deonthologie van mijn vader-bankbestuurder niet. Wel weet ik nog steeds, dat de hertog van Wellington, medeigenaar van de renbaan, elk jaar voor het "grand prix" uitgenodigd was, en dat "His Grace" van tijd wel kwam ook.

En hier beëindig ik herinneringen op te halen over Oostende dat mij altijd dierbaar was en is.

OVER DE "CERCLE DES CAPACITAIRES" EN AUGUST BEERNAERT

door J. VAN BERGEN

In zijn beslist lezenswaardige bijdrage over "De Affaire Rau (1892)" (1) maakt Ivan VAN HYFTE o.m. gewag van een hem onbekende Oostendse "Cercle des Capacitaires". Die onbekendheid wekt wel enige verbazing, vandaar deze pretentieloze verduidelijking, die tevens de gelegenheid biedt om even uit te weiden over de enige Nobelprijswinnaar die onze stad rijk is.

De "Cercle des Capacitaires d'Ostende" was een liberale kiesvereniging die - zoals haar homoniemen in tal van 19de eeuwse Belgische steden - in hoofdzaak gelijkgezinden samenbracht, meer bepaald met het oog op het stellen van kandidaten bij verkiezingen.

Een capacitaire (letterl. : "bekwame") was iemand die bekwaam werd geacht om aan de verkiezingen deel te nemen. Het toen geldende capaciteitenstelsel (= Fr. suffrage capacitaire) was een kiesstelsel waarbij het stemrecht afhing van zekere bij wet bepaalde kentekenen van bekwaamheid of ontwikkeling. Het was verbonden met het censuskiesrecht (in Vlaanderen "cijnskiesrecht" genoemd), dat afhing van de census of cijns, d.i. de belasting die men moest betalen om op dat kiesrecht aanspraak te kunnen maken. "Census" was oorspronkelijk het woord voor "volkstelling". De Romeinse census was een vijfjaarlijkse telling van alle burgers naar de samenstelling van hun huishouden en hun vermogen. Het zoenoffer na afloop van de census werd lustrum genoemd.

Al in 1831 werd in het pas onafhankelijk geworden België het kiesrecht voor de beide Kamers ingevoerd. Zowel wat verkiesbaarheid als wat deelname aan de verkiezingen betreft, waren